

Prognóza jako výzva

Karl Jaspers rozlišuje (1983, S. 182n.) dvojí druh prognóz, pozorovatelskou a budící („betrachtende und erweckende Prognose“). Určitá nejasnost tohoto rozdělení spočívá v tom, že označuje a vypovídá zároveň o prognóze jako o výkonu (a tedy také vykonávajícím a vykonaném) a zároveň jako o tom, k čemu se prognóza vposledu vztahuje a co tedy – podle ní – má nastat, k čemu má dojít. K lepšímu vyjasnění celého problému je třeba předeslat několik slov o povaze vztahu tzv. pozorovatele k budoucnosti. Budoucnost je to, co ještě nenastalo, co tedy „není“. Když něco ještě není, nelze to pozorovat. Proto by naším závěrem mělo být konstatování, že pozorovatel, který se chce přísně držet mezi pozorovatelného, nemůže vlastně z budoucnosti ani v budoucnosti nic „pozorovat“; tzv. pozorovatelská prognóza, vezmeme-li to doslovně a opravdu přísně, je nemožná, je to nesmysl. To ovšem takto Jaspers jistě na mysli neměl; a nemají to tak na mysli ani dnešní „prognostikové“. V čem tedy spočívá jejich práce? Všechno spočívá na tom, že ve světě, v kterém žijeme, pozorujeme nejen změny, ale také trvalosti, setrvačnosti a trvání. To trvání nemusí být chápáno jako neměnnost (v tomto světě neexistuje vůbec nic „reálného“, co by se neměnilo – neměnnost může být pouze „míněna“), ale jako pomalé nebo velmi pomalé proměňování. A když se něco mění velmi pomalu, je možno tu pomalost změny pozorovat na tom, jak to až dosud probíhalo, a je možno s větší nebo menší přesností odhadovat, jak to bude probíhat i nadále. Takže některé změny, zejména ty pomalejší a nejpomalejší, můžeme takřikajíc „extrapolovat“, tj. v myšlenkách jakoby protáhnout i do budoucnosti, tedy tam, kam zatím ještě nedospěly. A pokud jde o změny tak pomalé, že od nich můžeme prakticky odhlížet, můžeme prostě předpokládat, že jde o trvalosti (byť jen relativní, jak si budeme vždycky připomínat). V tom smyslu pak můžeme mluvit o prognózách toho, jak bude vypadat stav věcí (v nějakém vybraném rozsahu) další den, další týden, další rok a tak dále. O tom, co se mění tak málo, že to můžeme zanedbat, můžeme vcelku spolehlivě předpokládat, že to i v následujících dnech, týdnech atd. bude stejné. A pokud se něco mění sice zřetelně, ale pomalu, můžeme dost spolehlivě odhadovat i do nejbližší budoucnosti (relativně k okolnostem), jakým způsobem se to bude měnit i nadále. Ovšem i v takových případech se pouštíme do „odhadování“ obvykle z nějakých rozumných důvodů: chceme s tím nějak i do budoucnosti počítat, tj. počítat s tím, když sami něco plánujeme, něco chceme zařizovat, vytvořit apod. A to znamená, že vlastně i taková prognóza, která je soustředěna jen nebo hlavně na odhad toho, co bude stejné i v nejbližší budoucnosti (nebo co se i nadále bude měnit odhadnutelným způsobem), je pro nás vlastně jednak příležitostí, jednak i výzvou, a to přinejmenším k tomu, abychom to nevypustili z mysli, abychom na to nezapomněli, až něco začneme dělat. Takže v tomto smyslu i každá jen „pozorující“ prognóza je něčím, co nás „probouzí“, co nás nutí k bdělosti a pozornosti, co nám připomíná, že leccos z toho, co tu už bylo a je, bude náležet i do nejbližší budoucnosti.

(Písek, 080228-1.)